

Sprawozdanie z 4. posiedzenia

Sekcji Poradnictwa Pedagogicznego przy KNP PAN

Czwarte posiedzenie Sekcji Poradnictwa Pedagogicznego KNP PAN odbyło się w dniu 10.04.2026r. o godzinie 11:00 z wykorzystaniem aplikacji Microsoft Teams (w domenie Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu).

Program obrad:

1:00-11:15 –Otwarcie posiedzenia, powitanie, komunikaty - **Prof. dr hab. Magdalena Piorunek-**Przewodnicząca Sekcji Poradnictwa Pedagogicznego.

11:15-11:35- Informacje dotyczące działań aktualnie podejmowanych przez Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk - **Prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska-**Przewodnicząca Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk.

11:35-12:35 – *W służbie ubogim i potrzebującym pomocy. Działalność zakonu Szpitala św. Jana Jerozolimskiego na polu pomocy socjalnej*, wykład **Prof. UAM dr. hab. Krzysztofa Ratajczaka** (Zakład Historii Kultury i Edukacji, Wydział Studiów Edukacyjnych, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu).

12:35-13.00 – Dyskusja, wolne głosy.

Udział w spotkaniu wzięli:

Prof. dr hab. Magdalena Piorunek

Prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska

Prof. dr hab. Anna Kanios

Prof. dr hab. Zdzisław Wołk

Prof. dr hab. Barbara Kromolicka

Prof. UAM dr hab. Krzysztof Ratajczak

Prof. DSW dr hab. Elżbieta Siarkiewicz

Prof. UK dr hab. Ewa Kantowicz

Prof. UŚ dr hab. Ewelina Konieczna

Prof. UJK dr hab. Paulina Forma

Prof. DSW dr hab. Alicja Czerkawska
Prof. UJK dr hab. Mariola Wojciechowska
Prof. UO dr hab. Zofia Remiszewska
Prof. UMCS dr hab. Małgorzata Kuśpit
Prof. UK dr hab. Barbara Skałbana
Prof. UAM dr hab. Joanna Kozielska
Dr Anna Lada
Dr Violetta Drabik-Podgórna
Dr Ewa Dębska
Dr Joanna Nawój-Połoczańska
Dr Agnieszka Skowrońska-Pućka
Dr Ewa Kasperek-Golimowska
Dr Agata Świdzińska
Dr Anna Kławsiuć-Zduńczyk
Dr Iwona Werner
Dr Andrzej Zygałło

Przebieg spotkania:

1. Powitanie Uczestników i Uczestniczek

W pierwszej części spotkania prof. Magdalena Piorunek przedstawiła trzy zasadnicze komunikaty odnoszące się do bieżącej aktywności naukowej środowiska związanego z Sekcją. Już na wstępie zaznaczyła, że zależy jej nie tylko na przekazaniu informacji o zrealizowanych przedsięwzięciach, lecz również na stworzeniu przestrzeni do wymiany wiadomości o konferencjach, publikacjach i inicjatywach, które pozostają w bezpośrednim lub pośrednim związku z problematyką poradnictwa, pomocy i wsparcia społecznego.

Pierwszy komunikat dotyczył udziału przedstawicielek i przedstawicieli Sekcji w V.Symposium Naukowo-Praktycznym z cyklu Ministerialne Forum Debaty Akademickiej, które

odbyło się 4 listopada 2025 roku pod hasłem „Dobrostan osób pracujących i kształcących się w systemie szkolnictwa wyższego i nauki”. Prof. Magdalena Piorunek poinformowała, że wspólnie z prof. Teresą Chirkowską -Smolak wygłosiła podczas tego wydarzenia referat poświęcony wypaleniu w środowisku akademickim jako zagrożeniu dla dobrostanu studentów i nauczycieli akademickich, wskazując, iż zainteresowania członków Sekcji obejmują nie tylko klasycznie rozumiane poradnictwo, ale także problemy dobrostanu, prewencji kryzysu psychicznego oraz wspierania funkcjonowania jednostki w środowiskach edukacyjnych i akademickich.

Drugi komunikat dotyczył stanu prac nad publikacją zbiorową przygotowywaną pod redakcją prof. dr hab. Magdaleny Piorunek oraz prof. UAM dr hab. Joanny Kozielskiej. Jak podkreślono, publikacja ta stanowi rezultat i zarazem rozwinięcie konferencji poświęconej problematyce pomocy i wsparcia społecznego, która odbyła się w kwietniu poprzedniego roku. Tytuł tomu brzmi: „Pomoc, wsparcie społeczne, poradnictwo. Dyskursy interdyscyplinarne”. Przewodnicząca poinformowała, że w spisie treści znalazło się 26 tekstów, a tom nie jest prostym zapisem wystąpień konferencyjnych, lecz publikacją o szerszym, bardziej problemowym charakterze. Obejmuje on zarówno artykuły autorów uczestniczących w konferencji, jak i teksty innych zaproszonych. Wystąpienie wyraźnie akcentowało interdyscyplinarność jako zasadę organizującą dorobek Sekcji. Prof. Piorunek podziękowała także recenzentkom tomu, wskazując z imienia i nazwiska prof. Marię Czerepaniak-Walczak oraz obecną na spotkaniu prof. Ewę Kantowicz, podkreślając, że ich szybka i rzetelna praca recenzyjna umożliwiła wprowadzenie niezbędnych korekt i skierowanie książki do wydawnictwa. Poinformowano również, że publikacja ukaże się zarówno w wersji papierowej, jak i elektronicznej. Komunikat ten miał istotne znaczenie, ponieważ ukazywał Sekcję jako aktywne środowisko publikacyjne, zdolne do systematycznego dokumentowania i rozwijania podejmowanych debat naukowych.

Trzeci komunikat odnosił się do badań nad wypaleniem akademickim studentów, realizowanych przez zespół badawczy, który zawiązał się jeszcze w poprzedniej kadencji Sekcji. Prof. Magdalena Piorunek przypomniała, że w skład tego nieformalnego zespołu weszły: ona sama, prof. Chirkowska-Smolak, dr Żaneta Garbacik, dr Violeta Drabik-Podgórna, dr Anna Kłwsiuć-Zduńczyk, a na etapie badań realizowanych na UKSW również dr Elżbieta Kwiatkowska, na etapie analiz statystycznych – prof. Tomasz Górecki. Badania objęły studentów kierunków pedagogicznych na czterech uczelniach publicznych: UAM w Poznaniu, Uniwersytecie Wrocławskim, Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zaznaczono, że na bazie zrealizowanych badań powstało

kilka publikacji, zarówno w języku polskim, jak i angielskim, a część tekstów rozwijała pierwotny materiał badawczy poprzez stawianie nowych pytań badawczych oraz uwzględnianie nieco odmiennych prób. Podkreślono zarazem, że zgromadzony dorobek może stanowić punkt wyjścia do dalszego namysłu nad przeciwdziałaniem wypaleniu wśród studentów, rozumianych jako „uczniowie dorośli”, oraz nad rozwijaniem działań poradniczych i wspierających wobec osób ujawniających symptomy wypalenia. Wspomniane teksty to: Syndrom wypalenia wśród studentów a obszary dopasowania akademickiego. Kontekst empiryczny Chirkowska-Smolak Teresa, Garbacik Żaneta Anna, Piorunek Magdalena, ”Studia z Teorii Wychowania”, 2022, vol. XIII, nr 3 (40), s.197-217. ; Construction and validation of the Areas of Academic Life Scale to measure organizational risk factors for student burnout Chirkowska-Smolak Teresa, Piorunek Magdalena, Garbacik Żaneta Anna, ”International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health”, 2023, vol. 36, nr 6, s.1-14. ; Academic Burnout of Polish Students: A Latent Profile Analysis Chirkowska-Smolak Teresa, Piorunek Magdalena, Górecki Tomasz , Garbacik Żaneta, Drabik- Podgórna Violetta, Kławsiuć-Zduńczyk Anna, ”International Journal of Environmental Research and Public Health”, 2023, vol. 20 , nr 6 , s.1-15, Numer artykułu:4828.; Person-Centered Insights into Academic Burnout Piorunek Magdalena, Chirkowska-Smolak Teresa, Górecki Tomasz [i in.], ”New Educational Review”, 2024, vol. 78, nr 4, s.67-80. ;Organizational sources of academic burnout among teaching students- towards a sustainable fit Chirkowska-Smolak Teresa, Piorunek Magdalena, Górecki Tomasz, Garbacik Żaneta, Drabik- Podgórna Violetta, Kławsiuć-Zduńczyk Anna,; Przegląd Badań Edukacyjnych (Educational Studies Review), 2025. Vol. 2, no. 57, s.75-94; Czynniki organizacyjne a syndrom wypalenia akademickiego studentów A Kławsiuć-Zduńczyk, Edukacja Ustawiczna Dorosłych 2023/ 123 (4), 321-337; Zdrowie psychiczne, poczucie koherencji, wypalenie studentów – implikacje dla jednostki i wspólnoty akademickiej, Piorunek M. (W:) Szkoła i nauczyciel. Indywidualizm a wspólnotowość, red. I. Nowosad, M. Szymański, M. Kowalski, A. Tłuściak-Deliowska, Oficyna Wydawnicza Impuls, 2024.

Podsumowując, Przewodnicząca skierowała otwarte zaproszenie do współpracy badawczej i do kontynuowania refleksji nad poradnictwem akademickim.

W dalszej części komunikatu prof. Piorunek odniosła się do kolejnej, już aktualnie realizowanej inicjatywy badawczej, dotyczącej wypalenia i dobrostanu w środowisku akademickim. Poinformowała, że w styczniu 2026 roku została podpisana umowa partnerska o współpracy naukowej i eksperckiej w ramach projektu badawczego, którego liderem jest

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, a partnerami wszystkie publiczne uczelnie Poznania: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Akademia Muzyczna, Akademia Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Artystyczny, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Poznańska oraz Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Podkreślono, że prowadzone badania dotyczą nie tylko nauczycieli akademickich, ale również innych grup pracowniczych zatrudnionych w szkolnictwie wyższym. Przewodnicząca zapowiedziała, że wyniki będą sukcesywnie udostępniane oraz publikowane. Ten fragment obrad wyraźnie ukazał orientację Sekcji na łączenie refleksji teoretycznej, badań empirycznych i praktyki wspierającej.

Po zakończeniu komunikatów prowadząca zaprosiła uczestników do przekazywania własnych informacji dotyczących konferencji, publikacji i planów badawczych. Ponieważ na tym etapie nie zgłoszono dodatkowych wypowiedzi, postanowiono przejść do kolejnego punktu programu.

2. Wystąpienie Przewodniczącej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN

Kolejnym punktem posiedzenia było wystąpienie prof. Agnieszki Cybal-Michalskiej, Przewodniczącej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Wystąpienie miało charakter informacyjny. Prof. Cybal-Michalska rozpoczęła od wyrażenia wdzięczności za zaproszenie i podkreślenia, że obecność na posiedzeniu Sekcji stanowi dla niej zarazem zaszczyt, jak i osobistą akademicką przyjemność. W dalszej części wystąpienia Przewodnicząca przedstawiła ogólną charakterystykę Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN jako ciała doradczego i opiniodawczego, reprezentującego krajowe środowisko naukowe pedagogów i pedagożek. Zwróciła uwagę na długą tradycję Komitetu, sięgającą 1953 roku, oraz przypomniała nazwiska kolejnych przewodniczących, od Bogdana Suchodolskiego i Wincentego Okonia, przez Heliodora Muszyńskiego, Tadeusza Lewowickiego, Stefana M. Kwiatkowskiego, Bogusława Śliwerskiego, aż po jej własną kadencję, wskazując na ciągłość tradycji nauk pedagogicznych, a zarazem na odpowiedzialność współczesnego środowiska za ich dalszy rozwój.

Prof. Cybal-Michalska szeroko omówiła następnie zakres aktywności Komitetu w obecnej kadencji. Podkreśliła, że zasadniczym celem pozostaje integracja środowiska naukowego pedagogów oraz podtrzymywanie świadomości społecznego znaczenia pedagogiki jako nauki i społecznej odpowiedzialności pedagogów. Zwróciła uwagę na dużą liczbę wydarzeń organizowanych pod auspicjami Komitetu, zaznaczając, że jest ich ponad 150, dlatego w swoim wystąpieniu odwoła się jedynie do wybranych posiedzeń plenarnych i najważniejszych inicjatyw. Wskazała na spotkania poświęcone między innymi zmianom w oświacie, reformom edukacyjnym,

edukacji dzieci ukraińskich w czasie wojny, problematyce bezpieczeństwa, edukacji w Chinach, ocenie funkcjonalnej w szkole i przedszkolu, długoterminowej strategii rozwoju nauki w Polsce, a także standardom kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. Wypowiedź ta ukazywała zakres tematów podejmowanych przez Komitet jako niezwykle szeroki i zarazem silnie osadzony w aktualnych debatach publicznych oraz naukowych.

Szczególnie ważny fragment wystąpienia dotyczył opiniodawczej i eksperckiej działalności Komitetu. Prof. Cybal-Michalska poinformowała, że od kwietnia 2024 roku opracowano ponad 60 opinii, stanowisk i ekspertyz oraz podjęto ponad 170 uchwał. Wymieniła przykładowe obszary interwencji, takie jak: orzekanie o niepełnosprawności, finansowanie dostępu do mikrodanych, edukacja dla bezpieczeństwa, treści podstaw programowych, status leśnych przedszkoli, standardy kształcenia nauczycieli oraz kwalifikacje pracowników określonych podmiotów leczniczych. Podkreśliła również, że stanowiska Komitetu kierowane są do najważniejszych instytucji państwowych, w tym do ministerstw oraz komisji sejmowych. Z perspektywy uczestników Sekcji wypowiedź ta stanowiła istotne przypomnienie, że praca naukowa nie jest odseparowana od praktyki społecznej i polityki publicznej, lecz może i powinna wpływać na kształt rozwiązań systemowych.

W dalszej części swojego wystąpienia Przewodnicząca zwróciła uwagę na inne stałe formy działalności Komitetu, takie jak Letnia Szkoła Młodych Pedagogów i Pedagożek, która w 2026 roku ma odbyć się po raz trzydziesty dziewiąty, oraz Szkole Pedagogicznej powołana z inicjatywy prof. Jolanty Szempruch. Podkreśliła także znaczenie współpracy międzynarodowej, zwłaszcza z Narodową Akademią Nauk Pedagogicznych Ukrainy, wskazując, że współpraca ta ma dziś nie tylko naukowy, lecz również solidarnościowy i odbudowujący wymiar, co wpisuje działalność Komitetu w szerszy kontekst odpowiedzialności akademickiej za wspieranie społeczności dotkniętych wojną i kryzysem.

Szczególnie istotne dla przebiegu posiedzenia były słowa odnoszące się bezpośrednio do Sekcji Poradnictwa Pedagogicznego. Prof. Cybal-Michalska określiła ją jako przykład „niebywale imponującej działalności” jednej z wewnętrznych struktur Komitetu. Zwróciła uwagę, że Sekcja aktywnie uczestniczy w aktualnych i ważnych dyskursach, poddając analizie zjawiska istotne dla przyszłości nauk pedagogicznych, ze szczególnym uwzględnieniem wielowymiarowości pomocy, wsparcia społecznego i poradnictwa. Podkreśliła także interdyscyplinarny charakter tej aktywności. W kontekście programu posiedzenia zaznaczyła, że zaplanowana dyskusja wokół

wykładu prof. Krzysztofa Ratajczaka stanowi przykład twórczego poszerzania pola refleksji o historyczne konteksty pomagania. Na zakończenie życzyła uczestnikom owocnych obrad, dalszej współpracy badawczej i podejmowania problemów wymagających krytycznego, eksperckiego namysłu. Wystąpienie to zostało przez uczestników przyjęte z uznaniem. Prof. Magdalena Piorunek, dziękując za obecność i słowa skierowane do Sekcji, podkreśliła, że będą one stanowić ważną motywację do kontynuowania podejmowanych działań.

3. Uzupelnienie informacji organizacyjnych i wprowadzenie do części naukowej

Po zakończeniu wystąpienia Przewodniczącej Komitetu prof. Magdalena Piorunek przekazała uczestnikom dodatkową informację organizacyjną, mianowicie wyjaśniła nieobecność prof. Andrzeja Radziejewicza-Winnickiego, wiceprzewodniczącego Sekcji, który z ważnych powodów nie mógł uczestniczyć w obradach. W imieniu profesora przekazała jego przeprosiny oraz pozdrowienia dla wszystkich obecnych. Następnie prowadząca płynnie przeszła do zasadniczej części naukowej spotkania, przypominając przyjęte przez Sekcję rozumienie poradnictwa. Zwróciła uwagę, że w pracach Sekcji poradnictwo ujmowane jest szeroko, jako forma niesienia pomocy jednostce i grupom społecznym w pokonywaniu przeszkód na drodze do ich rozwoju oraz w pobudzaniu źródeł tego rozwoju. Zaznaczyła, że tak rozumiane poradnictwo sytuuje się w szerszym polu działań pomocowych, obejmujących także wsparcie społeczne, terapię i interwencję kryzysową. Podkreśliła przy tym, że granice między tymi obszarami nie są ostre, dlatego Sekcja konsekwentnie rozwija refleksję nad pomaganiem w perspektywie inter- i transdyscyplinarnej. W celu osadzenia bieżącego referatu w szerszej logice pracy Sekcji przypomniała także tematykę wcześniejszych posiedzeń w tej kadencji, podczas których analizowano działania pomocowe z perspektywy religioznawczej, poradnictwa zawodowego i (konstruowania kariery w perspektywie zrównoważonego rozwoju), a także problematykę poradnictwa i edukacji zdrowotnej. Na tym tle aktualne spotkanie zostało przedstawione jako kolejna odsłona „nieoczywistego odkrywania” obszarów związanych z poradnictwem i pomocą, tym razem z wykorzystaniem perspektywy historycznej.

4. Referat naukowy prof. Krzysztofa Ratajczaka

Głównym punktem części naukowej był wykład prof. Krzysztofa Ratajczaka zatytułowany „W służbie ubogim i potrzebującym pomocy. Działalność zakonu szpitala świętego Jana Jerozolimskiego na polu pomocy społecznej”. Zapowiadając prelegenta, prof. Magdalena Piorunek przedstawiła jego sylwetkę naukową, wskazując, że jest on absolwentem Wydziału Historycznego

Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, doktoryzował się i habilitował na Wydziale Studiów Edukacyjnych, specjalizuje się w dziejach edukacji i kultury średniowiecza, a jego dorobek obejmuje zarówno monografie, jak i liczne artykuły naukowe. Wśród wskazanych przez nią publikacji znalazły się między innymi prace poświęcone edukacji kobiet w kręgu dynastii piastowskiej oraz szkolnictwu w Wielkopolsce na tle sąsiadów w średniowieczu. Zwróciła również uwagę na członkostwo prelegenta w Polskim Towarzystwie Historycznym, Towarzystwie Historii Edukacji oraz Zespole Historii Wychowania przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN. Taki sposób prezentacji wyraźnie podkreślał kompetencje referenta i uzasadniał zaproszenie go do dyskusji nad historycznymi źródłami działań pomocowych.

Rozpoczynając wykład, prof. Ratajczak zaznaczył, że choć tematyka zakonów rycerskich, krucjat i joannitów nie stanowi głównego pola jego badań, to zajmuje się nią od około 28 lat, począwszy od pracy magisterskiej poświęconej zakonowi krzyżackiemu. Wskazał także, że w tym obszarze opublikował około 35 artykułów. Już na początku wyjaśnił, że przedmiotem jego zainteresowania będzie ten wymiar działalności zakonu św. Jana Jerozolimskiego, który w historiografii jest podejmowany stosunkowo rzadko, ponieważ dominują ujęcia militarne, podczas gdy działalność szpitalnicza i dobroczynna, a zwłaszcza jej współczesne kontynuacje, pozostają słabiej rozpoznane.

W pierwszej części wystąpienia Prelegent przedstawił genealogię szpitalnictwa chrześcijańskiego i wyjaśnił podstawowe pojęcia. Przypomnił, że w średniowieczu szpital, określane między innymi jako xenodochium lub hospicium, był przede wszystkim kościelną instytucją dobroczynną. Jego podstawowym zadaniem była opieka nad ubogimi, pielgrzymami i podróżnymi, a dopiero wtórnie nad chorymi. Zwrócił uwagę, że właściwe szpitale dla chorych zaczęto z czasem organizować jako odrębne placówki, zwane infirmeriami. Wskazał również na silny związek wczesnego szpitalnictwa z monastycyzmem benedyktyńskim oraz na rolę zakonu św. Augustyna, bożogrobców, zakonu św. Ducha, krzyżowców z czerwoną gwiazdą i antoninów w rozwijaniu instytucjonalnych form opieki. W tym fragmencie wykładu szczególnie istotne było ukazanie średniowiecznych instytucji szpitalnych jako struktur nie tylko medycznych, ale również religijnych, socjalnych i opiekuńczych, co dobrze korespondowało z przyjętym przez Sekcję szerokim rozumieniem pomocy.

Następnie prelegent przeszedł do przedstawienia okoliczności powstania zakonu św. Jana Jerozolimskiego. Osadził jego genezę w kontekście pierwszej krucjaty oraz rozwoju ruchu

pielgrzymkowego do Ziemi Świętej. Wskazał, że początki zakonu wiążą się z hospicjum utworzonym około 1080 roku przez kupców w Jerozolimie. Podkreślił rolę brata Gerarda, który po zdobyciu Jerozolimy przez krzyżowców w 1099 roku przekształcił dotychczasową placówkę w większy szpital pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela. Prof. Ratajczak zwrócił uwagę na dwojaki charakter zakonu: z jednej strony był on zobowiązany do obrony wiary, z drugiej zaś do służby ubogim. Wskazał, że militaryzacja zakonu, związana z sytuacją polityczno-wojskową państw krzyżowców, nie zatarła jego pierwotnej misji szpitalniczej i charytatywnej.

Szczególnie rozbudowana była część referatu poświęcona wielkiemu szpitalowi jerozolimskiemu. Prof. Ratajczak przedstawił go jako główną instytucję opieki nad pielgrzymami przybywającymi do Jerozolimy: wycieńczonymi, ubogimi, chorymi, a także kobietami w ciąży lub rodzącymi w trakcie podróży. Przywołał źródłowe świadectwa podkreślające rozmiary i wyposażenie tej placówki, wskazując, że wedle opisów mogła ona jednocześnie obsługiwać nawet 2000 osób. Zaznaczył, że w opiece nad pensjonariuszami zwracano uwagę nie tylko na minimum egzystencji, lecz także na warunki higieniczne, dietę, prywatność i godność. Referent omówił także funkcjonowanie oddziału położniczego, opiekę nad sierotami, rolę mamek oraz możliwość pozostawienia dzieci pod opieką siostr św. Jana. Szczególnie interesująco wybrzmiał fragment, w którym prelegent wskazał, że dzieci oddane szpitalowi pozostawały pod jego opieką aż do dorosłości, a następnie mogły wybrać życie zakonne lub samodzielną drogę życiową. W tym miejscu sam referent zinterpretował średniowieczne praktyki opiekuńcze jako formę swoistego „poradnictwa zawodowego”, ponieważ zakon nie tylko chronił biologiczne trwanie podopiecznych, ale również przygotowywał ich do społecznego funkcjonowania.

W dalszej części wystąpienia prof. Ratajczak omówił rozwój sieci placówek joannickich po utracie Jerozolimy, wskazując na znaczenie Akki, następnie Cypru, Rodos i wreszcie Malty. Szczegółowo scharakteryzował działalność szpitalną zakonu w tych ośrodkach, zwracając uwagę na wysoki poziom organizacji opieki, dbałość o dobrostan pacjentów, rozwój oddziałów specjalistycznych oraz zdolność dostosowywania instytucji do zmieniających się potrzeb. Szczególnie wybrzmiał opis maltańskiej Sacra Infermeria, którą referent określił jako placówkę wzorcową w skali europejskiej. Wskazał na jej duże rozmiary, rozwinięty system sal i pomieszczeń pomocniczych, możliwość zwiększania liczby łóżek w sytuacjach nadzwyczajnych oraz relatywnie niską śmiertelność. Istotny był również wątek opieki nad podrzutkami i dziećmi pozamałżeńskimi. Referent podkreślił, że zakon nadawał takim dzieciom nowe nazwiska i umożliwiał im symboliczny „nowy start życiowy”. Przedstawione zostały także praktyki dotyczące edukacji i

przygotowania dzieci do przyszłego zawodu, zgodnie z ich predyspozycjami i możliwościami. Ten fragment referatu unaoczniał, że opieka sprawowana przez joannitów nie ograniczała się do doraźnej pomocy, lecz miała charakter długofalowy, socjalizacyjny i rozwojowy.

Osobny wątek wykładu dotyczył obecności zakonu św. Jana na ziemiach polskich. Prof. Ratajczak zaznaczył, że wiedza o działalności szpitalnej joannitów w Polsce jest stosunkowo skromna, niemniej można wskazać kilka istotnych ośrodków. Za szczególnie ważny uznał poznański szpital św. Michała, a następnie św. Jana, który określił jako najstarszy szpital na ziemiach polskich. Jego powstanie około 1170 roku wiązało z działaniami Mieszka III Starego, a przekazanie joannitom datował na 1187 rok. Prelegent zwrócił uwagę na lokalizację szpitala poza murami miasta, przy ważnym trakcie komunikacyjnym, co miało znaczenie praktyczne dla podróżnych i kupców. Wskazał także, że joannici prowadzili w Poznaniu dwa typy placówek: hospicjum dla ubogich, chorych i podróżnych oraz właściwy przytułek dla żebraków. Oprócz Poznania wymienił także ośrodki we Wrocławiu, Lwówku Śląskim, Koźlu, Głubczycach i Grotnikach, podkreślając, że były to zwykle niewielkie, ale ważne placówki opiekuńcze dla osób starszych, ubogich i uczniów. Na uwagę zasługiwał także wątek swoistego „systemu emerytalnego” zakonu, który zapewniał opiekę starym i schorowanym członkom wspólnoty. W ten sposób referent pokazał, że idea opieki przenikała zarówno działalność zewnętrzną zakonu, jak i jego wewnętrzną organizację.

W końcowej części wykładu prelegent przeszedł do współczesności, ukazując zakon jako jedną z istotnych globalnych organizacji pomocowych. Omówił jego strukturę, zasięg terytorialny oraz aktualne pola aktywności. Wskazał, że zakon działa obecnie w około 120 krajach, utrzymuje przedstawicielstwa dyplomatyczne, posiada status stałego obserwatora przy ONZ i współpracuje z ogromną liczbą wolontariuszy oraz pracowników profesjonalnych. Przedstawił zakres współczesnych działań obejmujący między innymi: pomoc uchodźcom, działania w sytuacjach katastrof naturalnych, prowadzenie placówek medycznych, pierwszą pomoc, opiekę socjalną, wsparcie osób starszych, pomoc więźniom, organizowanie obozów dla młodych osób z niepełnosprawnościami oraz działania na rzecz społeczności żyjących w strefach konfliktów i kryzysów humanitarnych. Profesor przywołał również aktualne przykłady aktywności zakonu w Libanie, Kolumbii, na Litwie, w Stanach Zjednoczonych i w Wielkiej Brytanii, pokazując, że dzisiejsza działalność joannitów zachowuje ciągłość z ich historyczną misją, choć realizowana jest w warunkach nowoczesnych struktur medycznych, logistycznych i humanitarnych. Tym samym wykład ukazał historyczną trwałość idei pomocy społecznej i jej instytucjonalnych form, a

jednocześnie unaoczniał, że współczesne działania pomocowe mogą być rozumiane jako rozwinięcie dawnych wzorców troski o słabszych, chorych i wykluczonych.

4. Dyskusja po referacie

Po zakończeniu referatu wywiązała się obszerna i merytorycznie pogłębiona dyskusja, która wyraźnie potwierdziła, że wystąpienie prof. Krzysztofa Ratajczaka zostało odebrane nie tylko jako interesujący wykład historyczny, lecz także jako ważny impuls do dalszego namysłu nad społecznymi, opiekuńczymi i poradniczymi wymiarami działań pomocowych. Otwierając tę część spotkania, prof. Magdalena Piorunek podkreśliła, że przedstawiona przez referenta panorama działalności zakonu św. Jana Jerozolimskiego unaoczniała niezwykle skalę i różnorodność form wsparcia, obejmujących osoby chore, ubogie, starsze, z niepełnosprawnościami, więźniów, uchodźców, ofiary konfliktów zbrojnych oraz katastrof naturalnych. Zaznaczyła również, że niektóre wątki poruszone w wystąpieniu znajdują rozwinięcie w przygotowywanej publikacji poświęconej pomocy, wsparciu społecznemu i poradnictwu. Następnie zaprosiła uczestników do zadawania pytań i formułowania komentarzy.

Jako pierwsza głos zabrała prof. Barbara Kromolicka, która odniosła się do referatu z perspektywy własnych zainteresowań badawczych związanych z ruchem hospicyjnym i wolontariatem hospicyjnym. Podkreśliła, że ogrom przywołanego przez referenta materiału historycznego unaocznia, jak rozległe i ważne było znaczenie zakonów w dziejach opieki nad osobami chorymi, ubogimi, umierającymi i społecznie marginalizowanymi. W swojej wypowiedzi zwróciła uwagę na konieczność upowszechniania wiedzy o roli wspólnot religijnych i zakonnych w rozwijaniu praktyk pomocowych, także we współczesności. Odwołała się przy tym do własnych badań nad wolontariatem hospicyjnym oraz do współczesnych problemów organizacji hospicjów stacjonarnych, wskazując na rozbieżność między rosnącą skalą potrzeb a ograniczoną dostępnością tego rodzaju placówek. W odpowiedzi prof. Ratajczak doprecyzował, że używane przez niego pojęcie średniowiecznego hospicjum nie pokrywa się znaczeniowo z dzisiejszym rozumieniem hospicjum jako placówki opieki paliatywnej. Jednocześnie potwierdził, że już w średniowieczu i nowożytności istniały formy opieki, które z dzisiejszej perspektywy można interpretować jako bliskie opiece paliatywnej, wskazując między innymi na działalność zakonu św. Ducha, zakonu św. Łazarza oraz późniejsze rozwiązania funkcjonujące w szpitalu maltańskim. Dyskusja między obojgiem rozmówców miała charakter doprecyzowujący i ujawniła potrzebę ostrożnego

operowania kategoriami współczesnymi w odniesieniu do dawnych form opieki, przy jednoczesnym dostrzeganiu ich funkcjonalnych podobieństw.

W dalszej części tej samej wymiany prof. Magdalena Piorunek skierowała do referenta pytanie o źródła wiedzy organizacyjnej i medycznej, które umożliwiały zakonowi tak sprawne prowadzenie rozbudowanych działań pomocowych już w średniowieczu. W odpowiedzi prof. Ratajczak wskazał przede wszystkim na dwa główne obszary inspiracji. Pierwszym były osiągnięcia medycyny arabskiej, której przedstawiciele byli zatrudniani w jerozolimskich placówkach zakonnych. Drugim zaś była szkoła medyczna w Salerno, stanowiąca ważne centrum transferu wiedzy medycznej do łacińskiej Europy. Referent podkreślił ponadto, że joannici dysponowali praktyczną świadomością znaczenia higieny, kwarantanny oraz odpowiednich warunków leczenia, a także przywiązywali dużą wagę do tego, co współcześnie nazwalibyśmy dobrostanem pacjenta..

Kolejne pytanie zadała dr Joanna Nawój-Połoczańska, która skierowała dyskusję ku zagadnieniu udziału kobiet w działalności opiekuńczej i medycznej zakonów. Inspirując się literaturą historyczną i motywami obecnymi w powieści historycznej, zapytała, czy kobiety rzeczywiście mogły posługiwać w zakonach, zdobywać wiedzę medyczną, rozwijać kompetencje lecznicze oraz podejmować samodzielne działania wobec chorych. W odpowiedzi prof. Ratajczak zwrócił uwagę, że formalnie lekarzem była osoba wykształcona uniwersytecko, zajmująca się głównie teorią medycyny, natomiast praktyczne leczenie i wykonywanie zabiegów pozostawało często w rękach balwierzy, cyrulików i innych praktyków. W odniesieniu do kobiet wskazał na znaczenie medycyny naturalnej, praktyk ziołoleczniczych, działalności położnych oraz opieki sprawowanej przez żeńskie wspólnoty zakonne. Podkreślił również, że w niektórych ośrodkach, zwłaszcza związanych ze szkołą w Salerno, kobiety mogły zdobywać i przekazywać wiedzę medyczną, a w dużych szpitalach joannickich zatrudniano personel żeński.

Następnie głos zabrała prof. Elżbieta Siarkiewicz, która odniosła się do wykładu z perspektywy badaczki poradnictwa, szczególnie zainteresowanej procesami stawania się poradnictwa oraz historycznymi i społecznymi uwarunkowaniami form pomagania. W swojej wypowiedzi podkreśliła, że referat ukazał poradnictwo nie jako gotową, zamkniętą formę działania, lecz jako proces historycznego wyłaniania się określonych praktyk pomocowych. Zapytała zatem, czy i w jaki sposób metodologia historyczna może zostać wykorzystana do badania takich procesów stawania się poradnictwa i sieciowych form wspierania. W odpowiedzi prof.

Ratajczak zwrócił uwagę na specyfikę warsztatu historyka. Podkreślił, że poznanie historyczne ma charakter pośredni i opiera się na źródłach, których zachowanie bywa przypadkowe i fragmentaryczne. Wskazał przy tym na ograniczenia wynikające z dominacji źródeł normatywnych, które mówią raczej o tym, jak powinno być, niż o tym, jak było faktycznie. Zauważył również, że źródła sądowe pokazują częściej odstępstwa od norm niż codzienną, prawidłową praktykę. Rozwijając odpowiedź, odwołał się do kategorii procesów długiego trwania, charakterystycznej dla tradycji historiograficznej szkoły „Annales”, i zaznaczył, że badanie zmian w praktykach pomocowych wymaga obserwowania zjawisk na przestrzeni długich okresów historycznych, z uwzględnieniem zarówno ich ciągłości, jak i przekształceń..

Dyskusja objęła również wątek wolontariatu we współczesnych strukturach zakonu. Prof. Magdalena Piorunek zapytała, jakie są zasady angażowania wolontariuszy, czy obowiązują określone wymagania i czy w działaniach tych uczestniczą również studenci kierunków pomocowych, takich jak pedagogika czy psychologia. W odpowiedzi prof. Ratajczak wyjaśnił, że współczesna działalność zakonu opiera się zarówno na pracy stałego personelu, jak i na aktywności stałych oraz okazjonalnych wolontariuszy. Podkreślił, że wolontariusze przechodzą regularne szkolenia, często organizowane przy stacjach pogotowia ratunkowego, a znaczna część działań ma charakter praktyczny i obejmuje naukę pierwszej pomocy, postępowania w sytuacjach nagłych oraz funkcjonowania w warunkach odmiennych kulturowo i materialnie. W tym miejscu do rozmowy ponownie włączyła się prof. Barbara Kromolicka, która doprecyzowała, że wolontariuszy nie powinno określać się jako osoby „zatrudniane”, ponieważ istotą wolontariatu pozostaje bezinteresowne zaangażowanie. Zwróciła także uwagę na zróżnicowanie ról wolontariuszy, zwłaszcza w działalności hospicyjnej, gdzie tylko część z nich pracuje bezpośrednio z osobami chorymi i umierającymi, a pozostali wspierają funkcjonowanie instytucji w innych obszarach. Prof. Ratajczak przyjął to doprecyzowanie i wyjaśnił, że miał na myśli przede wszystkim rozróżnienie między stałymi, profesjonalnie przygotowanymi wolontariuszami a młodzieżą i osobami angażującymi się w działania doraźne.

5. Komunikaty końcowe i zamknięcie obrad

W końcowej części posiedzenia powrócono do zaproszenia skierowanego wcześniej przez Przewodniczącą do dzielenia się dodatkowymi informacjami o wydarzeniach naukowych. Wówczas zgłoszono dwa ważne komunikaty konferencyjne. Dr Anna Kławsiuć-Zduńczyk poinformowała o organizacji XIX Toruńskiej Pedagogicznej Konferencji Studenckiej pod tytułem

„Wielowymiarowość wsparcia”, zapraszając do udziału i wskazując na spójność jej problematyki z zainteresowaniami Sekcji. Następnie prof. Paulina Forma zaprosiła uczestników na VII Zjazd Pedagogów Społecznych zatytułowany „Pedagogika społeczna w czasach niepewności. Aktualne wyzwania i działania”, zaplanowany w dniach 1–3 czerwca.

Na zakończenie prof. Magdalena Piorunek podziękowała wszystkim obecnym za udział w posiedzeniu, a szczególnie prof. Krzysztofowi Ratajczakowi za wykład, który określiła jako cenne i inspirujące dopełnienie prowadzonych w Sekcji debat nad pomaganiem, poradnictwem i wsparciem społecznym. Podkreśliła, że w ten sposób Sekcja po raz kolejny potwierdziła swój interdyscyplinarny profil i gotowość do podejmowania tematów nieoczywistych, ale poznawczo ważnych. Zapowiedziała również, że kolejne spotkanie odbędzie się tradycyjnie w okresie jesiennym, a informacje organizacyjne zostaną przekazane uczestnikom z wyprzedzeniem.

Protokół sporządziła
Prof. UAM dr hab. Joanna Kozielska
Sekretarz Sekcji Poradnictwa Pedagogicznego KNP PAN